

KERTVENDÉGLŐ A KŐRENGETEGBEN

Szántó András

A kertvendéglőről általában a külvárosok, hétfégi kirándulások emlékei jutnak eszünkbe, nem mindennapos események és élmények. Pedig Budapest már a két háború között is olyan nagyváros volt, amely minden elképzelhető izgalmas megoldást és élményt tartogatott – akár a hétköznapiok estéin kerthelyiségre áhítózó belvárosi polgárok számára is. Az egyik ilyen, vagy éppen legismertebb kertvendéglő volt a Sörkatakombba, talán pont a régi Pest mértani közepén (bár ezt még senki sem mérte ki).

Képek forrása: Szántó András gyűjteménye

Az Első Magyar Részvény Serfőzde kőbányai gyártelepe (korabeli képeslap)

Kecskés János korcsmáros – magát így titulálta – a Sörházzal nem csak egy vendéglőt akart működtetni, hanem egyenest „sörös kegyhellyé” kívánta fejleszteni 1939-ben, amikor a Részvény Serfőzde által nyitott üzletet átvette *Dominek Gyula* vendéglőstől. (Közben néhány évig – 1936–39 között – *Sass Sándor* vezette a vendéglőt.) Még *Dominek* úr hozta vissza a régi sörös ünnepek egy részét: tavasszal az Új Sör és a Baksör Ünnepet, ősszel a Sernyítő Ünnepet. A régi céhes szokások egyre népszerűbbek lettek, hatalmas tömegek lepték el a házat. A Sörházban a magyar serfőzés több évszázados múltjának is emléket kívánt állítani. Az Esterházy utca 6. épületében szinte minden ezt igazolja, de a kiteljesedés fokozatosan valósult meg.

Anélkül, hogy a rendkívül izgalmas, szer-teágazó magyar és főleg kőbányai sörtörténelemben bonyolódnánk, szólni kell néhány szót a vendéglőt alapító cégről. Az Első Magyar Részvény Serfőzde Rt. 1867-ben tartotta alakuló közgyűlését. Az alapítók részben a kőbányai Dreher sörgyárak legnagyobb konkurensei, a *Barber* és *Klusemann* sörgyárak tulajdonosai voltak, részben a sörgyártásban már nagy lehetőségeket látó pénzemberek és gabonakereskedők, közöttük *Haggenmacher Henrik* és öccse. (A Svájból ide települt család a malmos és a szállodás szakmában volt érdekelt az 1850-es évektől kezdődően.) Rajtuk kívül a legsikeresebb gabonakereskedők – pl. *Gschwindt Mihály*, *Sebestyén Frigyes* stb. vettek részt a csoportban. Az összegyűlt

tőléből komoly fejlesztésekbe kezdtek, és megindították a „harcot” a Dreher sörök csaknem egyeduralma ellen. Ennek jegyében vásárolták meg az 1900-as évek elején az Esterházy utca (ma Puskin utca) 6. szám alatti polgárházat, melybe városi irodákat helyeztek és sörhűtőházat létesítettek, valamint reklámként itt nyitották meg saját sörük népszerűsítésére a sörkertet, mely Kecskés János keze alatt nyerte el legjobb arculatát.

Az épület a 19. századi Pest egyik jellegzetes egyemeletes polgárháza volt. Az 1810 körül épült korai klasszicista lakóház egy részében működött 1839-től 1845-ig az első magyar gyerekóráház, melynek alapító főorvosa *dr. Shoepf-Merei Ágost* volt. A II. világháború, illetve az államosítások után a Pannonia vendéglátó és szállodavállalat központja volt benne. (A ma is szép és jó állapotú épület a berácsozott földszinti ablakokon benézve láthatóan üres, örök védik a hajléktalanoktól. Jó lenne, ha végre valaki funkciót találna számára...)

Régi serfőzők emlékei

Visszatérve igazi tárgyunkhoz, vegyük sorra, kiket tartott Kecskés úr emlékezetre méltó, fontos személyiségeknek a magyar sörgyártás meghonosításában és fejlesztésében. Elsőként a vendéglős koncepciójáról: minden fontos személyiségnek vagy emléktáblát kívánt elhelyezni az épületben, vagy teljes emlékszobát kialakítani a fejlesztések, hozzáépítések során. Maga említi az európai városokat, ahol „félő gonddal, hagyománytisztelő érzékkel őrizték meg kézművességük – így serfőzésük – és régi vendégfogadók emlékét.” Mintának vette a lipcsei Auerbach-Kellert *Goethe* és doktor Faustus mondájával vagy a templomfalhoz ragasztott picike nürnbergi Bratwurstglöcklein sörözőt, melyet minden külföldi zarándokhelyként keres fel. Én is jártam ez utóbbiban, leírhatatlan hangulat és a helybéli törzsvendégek hangos zívaja és barátságos üdvözlése fogadott!

Kecskés úr az első magyar főcéhmasterrel, *Properger Jakab*bal kezdi az emlékszobák kialakítását (A Pesti Magyar Serfőző Céh Buda visszafoglalása és a törökök kivonulása után 10 évvel, 1696-ban alakult meg, és 1872-ben, az új ipartörvényvel szűnt meg. Utolsó főcéhmaster *Schmidt Péter* volt.) *Properger* úr élettörténetét a szobában egy márványtáblán örökítették meg. A szoba bútorzatát *Lingel Károly* tervezte és készítette el barokk stílusban,

A Puskin u. 6. alatti épület az 1930-as években (illusztráció Kecskés János prospektusából)

Properger arcképét és a történet jeleneit *Joachim Ferenc* festményeken örökítette meg. Láthatók voltak a falakon egy-egy pesti és budai tábori serivó jelenetet megörökítő festmények is, a budavári ostrom idejéből.

Az érdeklődés egyre nőtt, a vendégek – főleg hétvégeken – már nem fértek el, bővíteni kellett: a földszinti baloldali szárnyban épült ki a *Mayerffy szoba*. A 18. század végi pest-budai nagyiparosok jeles képviselője volt a *Mayerffy család* is, mely három nemzedéken át volt óbudai, budai, majd pesti serfőző. Első ősük bajor földről jött bevándorló volt, de a család hamar elmagyarosodott. *Gvadányi József* gróf is emléket állított „az öreg serfőző mesternek” a Falusi Nótárius című verses szatírjában

(1788). *Franciscus Reginaldus Mayer* mester komoly érdemeket szerzett II. *József* délvidéki hadjáratában, ezért nyerte el 1794-ben a rangemelést, és ekkor „magyarították” nevüket Mayerffyra. Később fiai, elsősorban az első igazi magyar nagyiparos: nemes *Mayerffy Ferencz Xaverius*, a pesti magyar serfőző céh főcéhmestere, több vármegye tiszteletbeli táblabírája folytatta az apai művet. Ő nagy szőlőbirtokot is vásárolt Pestszentlőrinc határában (a terület az ő nevééről lett Ferihegy). Megbecsültségét jelzi az is, hogy elnyerte az akkori pesti társadalom egyik legmagasabb tisztségét: a Pesti Lövész-társaság főlövész-mesterévé választották. *Széchenyi* reformtörekvéseit nagy lelkesedéssel pártolta, mert felismerte az

A vendéglő első sörözője, a falakon különböző „sörös” emlékekkel, zászlókkal, régi cégérekkel (képeslap, kb. 1940.)

ipar és a gazdaság erejét és jelentőségét Magyarországon fejlődésében.

A Mayerffy terem díszítményeiről sokáig lehetne regélni, de a magyar sörös történelem itt lévő sok ereklyéje, a múzeumba való tárgyak tömege sajnos szét-szóródott, elkallódott, csak a leírások maradtak meg...

A teremhez kapcsolódott az érdekes, ódon hangulatú Vadász-szoba. A falba épített két tálaló szekrény egykorú eredeti barokk bútor volt, bennük régi ón- és cseréptányérok és céhkorsók. A falakon vadásztrófeák voltak, a sarokban egy régi óra, körben erdei és vadász-jeleneteket ábrázoló festmények.

A *Petz János* szoba a sok vendég miatti további bővítésben, a három emeleti helyiség egyikében kapott helyet, algyesti *Tükköry József* és *Dreher Antal* szobái mellett. A régi paraszt-barokk bútorzatú *Petz szoba* a serfőzőmester képmásával és serfőzőházának 1815-ben kezdődött történetével fogadta a vendégeket, akik azonnal megkedvelték az egy-egy nagyobb társaságnak önálló szórakozást biztosító, meghitt emlékszobákat.

A *Petz család* a régi Ferencváros déli gyárnegyedében, a Duna partján az elsők között megjelent iparosok közé tartozott. Az alapító *Petz János* a kecskeméti, majd az esztergomi érseki város árendás (iparjogát a várostól bérlő) serfőzőmestere volt, és hosszú küzdelem után 1815-ben építette fel pesti serfőzőházát. Ekkor először adta át Pest szabad királyi város ősi serfőző jogát magánvállalkozásba, előtte mindig csak árendába adták a Lipót utcai városi serfőzőházában. (Ennek helyén, a mai Váci utca 64. szám alatt épült *Steindl Imre* mester alkotása, a pesti új városháza.) Később – több családtag után – a bécsi politechnikumot végzett *iffi. Petz János*, majd *Petz Mária* férje, *Rumbach János* lovaskapitány váltotta magához az összes örökségeket, és az üzem 1868-as megszűntéig e család részén maradt. (A *Rumbach család* lett az erzsébetvárosi *Rumbach utca* névadója is.)

A serfőzőház az egykori Soroksári, a Tehen és a Két nyulak utcája (ma *Ráday, Kinizsi és Lónyai* utcák) sarkán, ezek összefutásánál állt, 1905-ben bontották le. *Karl Müller* 1855-ös verses pesti útmutatója így mutatta be a helyet:

„A régi sersarnokba jár
A polgárság már régen,
Kis pénzért innen visz haza
Rózsás mámort cserében.”

A Petz szobát sok-sok egyéb sörös címer, felirat szobor tette kedélyesebbé, már-már múzeumban érezhette magát a látogató.

A vendég a Petz szobától balra a gótikus stílusú Dreher-szobába jutott, ahol a kőbányai nagy sörös birodalmat alapító bajor származású, de gyorsan magyarrá vált család emlékei sorakoztak. Itt a Dreher címeren és egyéb családi jelképeken kívül minden székbe belefარagták a Dreher Sörgyár mai napig használt eredeti emblémáját: a körben lévő háromszöget. A sörkatakomba vezetője, Komlóssi úr tehát feloldotta a régi konkurencia-harcot, az első tulajdonos Részvény Serfőzde és a Dreher Sörgyárak Rt közötti ellentétet.

A Petz szobából nyílt a Tüköry szoba is, nemes Tüköry József ácsmesterből lett serfőző emlékére. A Tüköry serfőzőház a mai Margit híd pesti hídfőjének közelében állt (a mai Pozsonyi út, Katona József utca és Hollán utca által határolt területen). A közeli Duna-szakasz védőgátját a család építtette, ezért nevezték sokáig Tüköry-gátnak. Szintén a közelben volt az 1830-as években épült, nagyon népszerű Újvilág Serházkert, amely 1895-ben, a Vígszínház építésekor szűnt meg.

A Tüköry szoba berendezése biedermeier stílusú volt, több darabja, például a herendi söröskorsók egy része az Ernst Múzeumból származott. Tüköry József arcképét *Basch Árpád* (Párizsban működött magyar szecessziós festőnk) készítette.

Az erdélyi *Schmidt Péter* szoba névadója Pesten született, de hamar Erdélybe került, ott ismerte meg a serfőzés minden apró részletét és tudományát. Pesti serfőzőháza az Üllői úton, a Mária Terézia kaszárnya közelében volt, erről kapta nevét a közeli Serfőzőmester utca (a mai Ferenc körút vonala). A gyárépületen álló Szent Flórián szobor adta a Nagy Flóriánus (ma Tűzoltó) utca nevét. Ez a szobor is hagyományosan az égő serfőzőház oltása közben ábrázolta Flóriánt, ez a motívum kapcsolja össze a serfőzők és a tűzoltók közös védőszentjét és szobrait.

Schmidt Péter használta először „Kőér-földe”, azaz Kőbánya pincéit sörraktárként, ezzel elindítva Kőbánya felé a sörgyártás nagy vállalkozóit. A Pesti Serfőző Céh utolsó al-céhmestere volt, 1871-ig.

A szoba berendezésének minden egyes darabja Kalotaszegről származott, az ott vásárolt kályha állt a sarokban, a padok, faliszekrények, bútorok mind ott készültek.

Az erdélyi emlékszoba megnyitása a kor szellemének – Erdély visszacsatolása reményének – megfelelően nagy attrakció

Dreher szoba (képeslap kb. 1940.)

Schmidt erdélyi szoba (képeslap kb. 1940.)

Kerthelyiség a tornácról nézve (képeslap kb. 1940.)

Kerthelyiség, végében a Székely toronnyal (képeslap kb. 1940.)

és nagy sörös ünneplést indokoló esemény volt, mellyel egy időben a régi épületet felújították, a kert végében pedig kalotaszegi faragott fatornácot (a csiktusnádi *Fekete István* építész és *Perge Sándor* székely ácsmester munkáját), valamint ennek végében egy tizennégy méteres „kerülő-erkélyes” tornyot is felavattak.

Az udvar tekintélyes platánfái és akácai alatt 1940 májusában megnyílt a „város szívének legnagyobb kerthelyisége”, ahol a vasárnap délelőtti sörözések mellé *Kecskés János* vendéglős mester minden alkalom-

mal katonazenés hangversennyel szórakoztatta vendégeit. A kert szélén árka-dos fedett részt is építettek nagy boltívekkel, mint a régi parasztházak tornácán, ezzel is jelentősen bővítve a férőhelyek számát.

Összességében *Kecskés János* vendéglős nem csupán Pest legnagyobb sörözőjét és egyetlen sör-emlékhelyét hozta létre, hanem igazi műalkotást, ahol a kor legnevesebb szakemberei és művészei járultak hozzá a szinte muzeális épület kialakításához. Az eszmei tervezést és az összes kovácsoltvas munka készítését *Bevilaqua-Borsody*

Béla készítette. Dolgozott még a házon *Bieber Károly* neves budai mülakatos mester, *Fonó Ernő* műépítész (a Hungária Nagyszálló sörözőjének és több más sörözőnek is építész), *Bereczky László* mérnök (többek között a szabadsághegyi Golf Szálló tervezője), *Lingel Károly* bútorgyáros, *Palka József* üvegfestő mester, *Gorka Géza* kerámikus iparművész, valamint több neves festőművész, pl. *Haranghy Jenő*, stb.

Utóhang: A Sörkatakomba csodálatos módon átvészelte a háborút és Budapest ostromát, 1946-ban már fogadta a vendégeket, az itt bemutatott 1946 júniusi étlap tanúsága szerint igazi ínycsalatokkal (bélszín, libamáj stb.), bár én akkor is inkább főtt marhahúst kértem volna meggy mártással...

Képzelsen el Kedves Olvasó egy olyan belvárosi (és nem budai) kertvendéglőt, ahol hétfélig napokon a padlásról hordták le a tartalék székeket és padokat a rengeteg vendég elhelyezésére, ahol ilyenkor sok száz liter hazai sört csapoltak és fogyasztottak – és mindezt a háborús időkben. Nagyon nagy kár, hogy nincs ma olyan vállalkozó (például a siránkozó és egymást tipró magyar sörgyártók miért nem tudnak összefogni?), aki felélesztene egy ilyen igazi magyar „sörös emlékhelyet”, miközben az ehhez képest lepusztult és sivár romkocsmák tömegével nyílnak és virulnak a Belvárosban...●

1946. júniusi étlap a Sörkatakombából

